

ГЛУХОВСЬКА Марина – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов, Національний аерокосмічний університет імені М. С. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», вул. Чкалова, 17, Харків, 61070, Україна (hlukhovskamaryna@gmail.com)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6533-3015>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.49.9>

Бібліографічний опис статті: Глуховська, М. (2022). Типи гендерної інформації репрезентованої у значенні фразеологізму англійської мови. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія», 49, 64–68*, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.49.9>.

ТИПИ ГЕНДЕРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ЗНАЧЕННЯХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті розглянуто типи гендерної інформації, репрезентованої в значеннях фразеологізмів англійської мови. Представлені стереотипи гендеру в соціумі. Описано характер відображення гендерної інформації в значеннях фразеологічних одиниць англійської мови. Як основні методи дослідження використано семантичний, стилістичний, контекстуальний та порівняльний аналізи.

Виділено основні тематичні групи фразеологізмів про жінку та чоловіка в англійській мові, які несуть в собі гендерну інформацію: сімейний стан, вік, зовнішність, негативні характеристики та праця. Проаналізовано спосіб постання гендерно маркованих фразеологічних одиниць та проведено порівняльний аналіз образів, які містять у собі той чи той тип гендерної інформації. У дослідженні описано причини збігів та розбіжностей стосовно гендерної інформації в системах жіночих та чоловічих образів англійської мови.

Проведений аналіз засвідчив, що фразеологізми є зразками колективної етносвідомості. Гендерні стереотипи, відображені в них, зберігають особливості національної культури, відображають міжстаттеві стосунки і ставлення представників соціуму один до одного. Кожен рівень мовної системи має різне гендерне маркування: найвиразніше воно виявляє себе на граматичному та лексичному рівнях, зокрема в словотворенні, менш чітко – у синтаксисі. Особливе місце в дослідженні мовної експлікації феноменів маскуліності і фемінності посідає фразеологія, одиниці якої представляють усталені в мові традиційні оцінки в характеристиках «чоловічого» і «жіночого», їхніх соціальних ролей. На матеріалі фразеологічного фонду англійської мови проаналізовані ті стійкі сполуки слів, які репрезентують гендерний механізм мови. Встановлено, що в значенні цих фразеологізмів закодована гендерно значуща інформація.

Ключові слова: гендер, стереотип, фразеологізм, фразеологічні одиниці, мовна культура світу.

HLUKHOVSKA Maryna – Candidate of Philological Sciences, Senior Lecture at the Department of Foreign Languages, National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute», Chkalova str., 17, Kharkiv, 61070, Ukraine, (hlukhovskamaryna@gmail.com)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6533-3015>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.49.9>

To cite this article: Hlukhovska, M. (2022). Typy hendernoї informatsiyi reprezentovanoi u znachenni frazeolohizmu anhliyskoi movy [Types of gender information represented in meaning of English phraseology]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filolohiia» – Problems of Humanities. “Philology” Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 49, 64–68*. doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.49.9> [in Ukrainian].

TYPES OF GENDER INFORMATION REPRESENTED IN MEANING OF ENGLISH PHRASEOLOGY

Summary. The article considers some types of gender information represented in meaning of English phraseology. Gender stereotypes in society are presented. The author describes the reflection

of gender information contained in the meaning of the phraseological unit of the English language. Semantic, stylistic, contextual and comparative analyzes were used as the main research methods in the article.

The study identified some main thematic groups of phraseological units about women and men in English, which contain gender information: marital status, age, appearance, negative characteristics and work. The author analyzed nomination of gender-marked phraseological units and conducted a comparative analysis of some image, that includes the type of gender information. The study described the reasons for similarities and differences of gender information in the systems of female and male images of the English language.

The analysis showed that phraseology is the model of collective ethnic consciousness. Therefore, gender stereotypes reflected in them preserve some features of national culture, reflect intersex relations and the attitude of society to each other. Every level of language system has a different gender marking: most often it is found on the grammatical and lexical levels, in particular in word formation, less clearly it is in syntax. A special place in the study of the linguistic explication of the phenomena of masculinity and femininity is occupied by phraseology, the units of that represent established traditional assessments in a language in characteristics of "male" and "female" and their social roles. On the basis of the phraseological fund of the English language, stable combinations representing the gender mechanism of the language were analyzed. The author emphasizes that the meaning of these phraseologies contains gender information, as they reflect gender differences.

Key words: *gender, stereotype, phraseology, phraseological units, linguistic view of the world.*

Постановка проблеми. Фразеологізми є етнокультурним надбанням, частиною асоціативного ряду в процесі мислення представників відповідної нації, яка володіє оригінальним набором символів, знаків, зрозумілих кожному без додаткових детальних тлумачень. Використовуючи ці одиниці, носії мови створюють лаконічні образи, доступні кожному носієві мови.

Презентація гендерної інформації в англійських фразеологічних одиницях досить специфічна. Говорячи про жінок, англійські фразеологізми та прислів'я в багатьох випадках мають негативне забарвлення та принижують роль жінки. Феміністський рух спричинив кількісні та якісні зміни у словниковому складі сучасної англійської мови. Протиборство тенденцій сприяє збагаченню словникового складу сучасної англійської мови, зокрема семантичного поля «жіноцтво», а також інших класів та угруповань лексики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Своєрідність англійських фразеологізмів з гендерним компонентом у контексті їхньої національно-культурної специфіки не викликає сумнівів. На сьогодні вже розроблено конкретні методи опрацювання фразеологічних фондів різних мов, англійської зокрема. Отже, у фразеологів спостерігаємо стійкий інтерес до вивчення саме цього аспекту фразеологізмів (Ю. В. Вишнякова (Вишнякова, 2006), Д. Гамулець (Гамулець, 2012), І. Ф. Зава-

ринська (Заваринська, 2009), Г. Р. Захарина (Захарина, 2008), І. В. Зикова (Зикова, 2003), О. В. Першай (Першай, 2002) та інші, що зумовлено невичерпним ресурсом ідіоматичного простору англійських фразеологізмів для відстеження в динаміці різноманітних соціокультурних змін.

Яскравість і привабливість такого жанру фольклору англійської мови, як фразеологізми сприяли тому, що він здавна привертав увагу вчених, проте багато питань досі не вирішені, зокрема питання про типи гендерної інформації, репрезентованої в англійських фразеологізмах. Це засвідчує безперечну **актуальність** і доцільність статті.

Мета дослідження – описати найуживаніші англійські фразеологізми про жінок та чоловіків, розподілити їх тематично й провести порівняльний аналіз репрезентованих в них образів жінки та чоловіка.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**: виділити основні тематичні групи фразеологізмів про жінку та чоловіка в англійській мові; проаналізувати випадки метафоричного представлення гендерної інформації в англійських фразеологізмах; провести порівняльний аналіз тих їхніх образів, які містять у собі певний тип гендерної інформації; виявити причини збігів та розбіжностей стосовно гендерної інформації у системах жіночих та чоловічих образів.

Як основні методи дослідження в роботі використано семантичний, стилістичний, контекстуальний та порівняльний аналізи.

Виклад матеріалу. Мовна картина світу (МКС) – результат опрацювання інформації про середовище та людину. Це сукупність знань про світ, відображених у лексиці, фразеології, граматиці. Саме на рівні мовної особистості виявляють себе і національно-культурна специфіка мовної особистості, і національна та культурна специфіка самого спілкування. Якщо стереотипи достатньо типові для представника певного мовного колективу, то лексикон і манера говоріння можуть указувати на його належність до певного соціуму, свідчити про рівень освіченості, тип характеру, указувати на стать і вік. Відповідно різняться жіночі й чоловічі мовні особистості, жіночі і чоловічі особливості мовної поведінки, стереотипи. Гендерна ідентифікація особистості пов'язана з мовною системою, мовною діяльністю й особливостями комунікації. Усяке дослідження соціально-функціональної стратифікації мови, що використовує гендерну ознаку, мусить брати до уваги стереотипні ролі чоловіків і жінок у певній спільноті (Захарина, 2008).

Стереотип визначають як стандартну думку «про соціальні групи або про окремі особи як представників цих груп у формі узагальнення, з відповідним емоційним забарвленням, що приписує певному класові осіб певні властивості або установки». Стереотип є фрагментом картини світу, що існує у свідомості народу. Це обумовлене національно-культурною специфікою уявлення про предмет або ситуацію, реалізоване в мовному значенні. Важливо враховувати, що стереотипи, з одного боку, культурно зумовлені, а з другого, – пізнаються індивідом відповідно до його особистого досвіду. На мовному рівні стереотипи визначають мовну форму їхнього вираження. Традиційний розподіл соціальних ролей чоловіків і жінок; пов'язаний передусім не з обов'язковими характеристиками суб'єктів двох статей, а з переконаннями, асоційованими з категоріями маскулінності та фемінності. У результаті аналізу конотацій мовних одиниць можна сформулювати уявлення про стереотипи масової свідомості членів певного етнокультурного соціуму, зокрема про гендерні стереотипи.

Розглянемо детальніше найцікавіші та найбільш уживані в англійській мові фразеологізми з виявлених груп (окремо стосовно чолові-

ків і жінок). У деяких семантичних сферах фразеологічні одиниці важко піддаються чіткому розмежуванню. Найчіткіше це простежуємо в семантичній сфері шлюб / заміжжя.

Істотну частину у семантичній сфері **шлюб** становлять дієслівні фразеологічні одиниці, у складі яких лексеми *наречена* чи *жінка* позначають об'єкт дії. Виділяють такі підгрупи:

1) *дівчина в ролі нареченої*: а girl edition – дівчина на виданні; to give the girl to marry – віддати дівчину заміж; to be engaged – бути зарученою (одруженою); to look for a bride – підшукувати собі наречену; a girl without a groom – дівчина без жениха.

2) *тяготи шлюбу для чоловіка* (жінка може виступати суб'єктом дії): to be under the heel – бути під каблуком; to command in the house – верховодити в домі (про жінку); to keep someone in the fifth – держати когось під п'ятою; to be under the boot of his wife – під черевиком у своєї дружини.

У групі **молода дівчина** переважна більшість номінацій демонструє чоловічий погляд на сутність явища, тобто «друга стать» виступає в ролі об'єкта. Лиш невелика кількість із них є носієм негативного значення, тоді як переважна більшість слугує для передачі іронічно-зниженої оцінки.

Так, позитивно конотованими є фразеологічні одиниці, які стосуються *привабливості, цнотливості* дівчини: a charming blonde – чарівна блондинка; a pin-up girl – гарненька дівчина; a brilliant girl – першокласна дівчина; a cute girl – гарнюня; an innocent girl – цнотлива дівчина; an unhappy creature – нещасне створіння; a goose girl – простачка; a very modest – ляклива лань (соромлива дівчина).

У низці фразеологізмів підкреслено *ненадійність, зухвальство, ледарство дівчини*, що надає їм негативного забарвлення: a prissy girl – вертихвістка, легковажна дівчина; a lazy woman – ледарка; a saucy bit – зухвале дівчисько.

У групі **молодий юнак** негативно оцінено недосвідченість, несамостійність: a frothing guy – молокосос; a raw soldier – жовторотий хлопчак, новенький. Непрямі номінації у цій групі найрізноманітніші: a nice guy – красунчик; a guy wherever – хлопець хоч куди.

Низка дієслівних фразеологізмів описує ставлення (іноді несерйозне) юнака до дівчини: to pick up girl – підчепити дівчину; to find a rich bride – шукати багату наречену; to try to meet girls – намагатись познайомитися з

дівчатами; to go on a date – йти на побачення; to womanizer – бігати за кожною спідницею.

У групі **зовнішність жінки** дуже чітко присутній андроцентричний погляд, тобто всі оцінки здійснено з позиції чоловіків, позитивно оцінена привабливість, засвідчена її значущість для чоловіка: a very beautiful woman – надзвичайно вродлива жінка; a goly-poly woman – товстуха; a plump girl – пишка, faded beauty – краса поблякла.

Щодо групи **зовнішність чоловіка**, то тут найважливішою характеристикою визнано *силу*: to be loud as a bear – бути дужим як ведмідь; to be very strong – бути дуже сильним; a two-fisted – здоровань; to born hero – народився богатир.

Деякі фразеологізми стосуються *привабливості або інших якостей*: a fat boy – товстун; as camel-back – горбань.

Образ матері характеризується з погляду її важливості для чоловіка та дітей, тобто група **материнство** конотована тільки позитивно: mother's love never gets old – материнська любов не старіє; the mother of all – щось не зрівняє; to be in interest position/to be pregnant – бути вагітною. Група **батьківство** представлена слабо: an own father – рідний батько; a dug father – викапаний батько.

Однією з характерних рис англійського фразеологічного матеріалу є явне переважання негативної оцінки в загальній масі фразеологічних одиниць. Ми виділили групу фразеологічних одиниць з експлікованими **негативними характеристиками жінки**:

1) *погана вдача*: a grumpy old lady/ a wet hen – мегера; an old witch/ an old cat – стара карга; a bitchy woman – гадюка.

2) *неповноцінність інтелекту*: a silly girl – дурепа; hair long, short, and understanding – волосся довге, та розум короткий; a crazy woman – навіжена.

3) *балакучість*: to chatter than forty – торохтати як сорока; to talk a blue streak – бути балакухою.

Негативні характеристики чоловіка:

1) *підступність*: a confidence artist / a snake oil salesman – пройдисвіт; a mysterious man – темний тип, a son of a bitch – виродок; a crazy like a fox – хитрун.

2) *погана вдача*: an ugly customer – грубіян; a whoremonger / profligate – розпусник; a dancer at shows – паяц.

3) *пияцтво*: an elbow-bender – товариш по чарці; a dram drinker / a liquor man / as drunk as a lord – п'яниця.

4) *неповноцінність інтелекту*: a pumpkin-head boy – дурень / телепень; an eccentric man – дивак; a potato-head – дурник; good-for-nothing – йолоп; so / a stupid jerk – от дурень.

5) *хвалькуватість*: a tailor's dummy / a teddy boy – піжон; Clever Dick – вискочка.

Жіночі якості як негативна характеристика чоловіка. Приписування жінці чоловічих якостей підвищує її значущість. Жінка-хороший товариш може бути названа «свій хлопець» (a gue). Уживання лексем, поєднаних з референтом-жінкою, знижує статус чоловіка. Так номінація «баба» (girl), ужита стосовно референта-чоловіка, конотована негативно: to weep as a woman – ридати як баба.

Жіноча та чоловіча праця. Фразеологізми, пов'язані з веденням домашнього хазяйства, стосуються жінок: a mistress of the house / a lady of the house – господиня дому; to engage in household – займатися хатнім господарством.

Фразеологічні одиниці, які характеризують іншого роду діяльність, вживають щодо чоловіків: a penny pincher – куркуль; an shoe-man – швець, a paper-strainer – письменник / писака; to be in the military – бути на військовій службі.

Спираючись на досліджений матеріал із фразеології англійської мови, проведемо деякі узагальнення. Жінки представлені лиш у деяких фрагментах картини світу, тоді як семантична сфера, яка стосується чоловічого референта, є надзвичайно широкою, що підтверджує його значущість у суспільстві; домінує андроцентричний погляд на гендерні взаємини. Явно вираженою є гендерна асиметрія: оцінка жінок і їхньої діяльності проводиться з позиції чоловіка, з погляду їхньої корисності й необхідності для чоловіків. Їхня агентивність украй незначна. Створюючи пересічний образ жінки, англійська фразеологія підкреслює як прототипні негативні її риси, до того ж приписуючи їх усім представницям жіночої статі. У чоловіків негативно оцінено окремі риси характеру та розумові здібності як характеристика окремих представників чоловічої статі, а також відсутність чоловічих рис; застосування до жінок номінацій, які вважають чоловічими, оцінено позитивно й навпаки.

Перспективи подальших досліджень – описати англійські та українські гендерно марковані фразеологізми та провести порівняльний аналіз образів жінки та чоловіка в обох мовах.

ЛІТЕРАТУРА

- Баран Я. А.** Фразеологія у системі мови. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1997. 176 с.
- Вишнякова Ю. В.** Лингвокультурологическое описание гендера в лексикографии (на материале анализа мифологических персонажей) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.19 / ЯГПУ им. К. Д. Ушинского. Ярославль, 2006. 19 с.
- Гамулець Д.** Гендерний аспект у сербській фразеології. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2012. С. 219–226.
- Заваринська І. Ф.** Лингвокультурна мотивація фразеологізмів з онімним компонентом в англійській, польській та українській мовах : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17 / Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2009. 19 с.
- Захарина Г. Р.** Отражение языковой картины мира во фразеологии с компонентом именем собственным (на материале английского, русского, татарского языков). *Вестник Поморского университета. Серия «Гуманитарные и социальные науки»*. 2008. Вып. 9. С. 52–54.
- Зыкова И. В.** Способы конструирования гендера в английской фразеологии. Москва : Едиториал УРСС, 2003. 232 с.
- Кунин А. В.** Англо-русский фразеологический словарь / лит. ред. М. Д. Литвинова. 5-е изд., исправл. Москва : Живой язык, 1998. 944 с.
- Першай А. Ю.** Репрезентация гендерных отношений во фразеологии : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Бел. гос. ун-т. Минск, 2002. 17 с.
- Телия В. Н.** Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. Москва : Школа «Языки русской культуры», 1996. 295 с.
- Cambridge International Dictionary of Idioms. Ed. by E. Walter. UK: Cambridge, 1999. 587 p.
- Longman Dictionary of Language and Culture. Ed. by B. Duckett. 3rd revised edition. Harlow : Longman (Pearson), 2005. 1680 p.
- Oxford Dictionary of English Idioms. Ed. by John Ayto. N. Y. : Oxford University Press, 1993. 685 p.

REFERENCES

- Ayto, J.** (Ed.). (1993). *Oxford Dictionary of English Idioms*. N. Y. : Oxford University Press [in English].
- Baran, J. A.** (1997). *Frazeologhiia u systemi movy [Phraseology in the language system]*. Ivano-Frankivsk : Lileya-NV [in Ukrainian].
- Vishnjakova, Y. V.** (2006). *Lingvokulturologicheskoe opisanie gendera v leksikografii (na materiale analiza mifologicheskikh personazhej) [Linguocultural gender description in lexicography (on the basis of analysis of mythological characters)]*. (PhD Thesis). Yaroslavl : Yaroslavl State Pedagogical University named after K. D. Ushinsky [in Russian].
- Gamulec, D.** (2012). *Gendernij aspekt u serbskoj frazeologii [Gender aspect in Serrbian phraseology]*. In *Visnik Lvivskogo universitetu. Serija filologichna. Bulletin of Lviv University. Philological series* (pp. 219–226) [in Russian]
- Duckett, B.** (ed.) (2005). *Longman Dictionary of Language and Culture*. Harlow: Longman (Pearson) [in English].
- Kunin, A. V.** (1998). *Anglo-russkii frazeologicheskii slovar [English-Russian Phraseological Dictionary]*. Moscow : Zhivoj jazyk [in Russian].
- Pershaj, A. U.** (2002). *Reprezentacija gendernyh otnoshenij vo frazeologii [Representation of gender relationships in phraseology]*. (PhD Thesis). Minsk : Belarus state university [in Russian].
- Teliya, V. N.** (1996). *Russkaya frazeologiya. Semanticheskij, pragmaticheskij i lingvokulturologicheskij aspekt [Russian phraseology. Semantic, pragmatic and linguocultural aspects]*. Moscow : Shkola «Yazyki russkoj kultury» [in Russian].
- Walter, E.** (Ed.). (1999). *Cambridge International Dictionary of Idioms*. UK : Cambridge [in English].
- Zaharina, G. R.** (2008). *Otrazhenie yazykovoj kartiny mira vo frazeologii s komponentom imenom sobstvennym (na materiale anglijskogo, russkogo, tatarskogo jazykov) [Reflection of linguistic picture of the world in phraseology with proper names (on the material of the English, Russian and Tatar languages)]*. In *Vestnik Pomorskogo universiteta. Serija «Gumanitarnye i socialnye nauki» – Bulletin of the Pomeranian University. Humanities and Social Sciences Series*. (Issue 9), (pp. 52–54) [in Russian].
- Zavarinska, I. F.** (2009). *Lingvokulturna motivacija frazeologizmiv z onimnim komponentom v anglijskij, polskij ta ukrajskij movah. [Linguocultural motivation of phraseological units with onim component in the English, Polish and Ukrainian languages]*. (PhD Thesis), Kyiv : National Pedagogical Dragomanov University. [in Ukrainian]
- Zykova, I. V.** (2003). *Sposoby konstruirovaniya gendera v anglijskoj frazeologii [Ways of gender construction in English phraseology]*. Moscow : Editorial URSS [in Russian].